

Over de diverse bepalingen van een ‘vuilbakwet’ en de hechtenis onder elektronisch toezicht als uitvoeringsmodaliteit van voorlopige hechtenis

Eric Maes^a

^a Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie (Corresp.: Eric.Maes@just.fgov.be).

Inleiding

Op 29 november 2012 keurde de Kamer in plenaire vergadering het wetsontwerp houdende diverse bepalingen betreffende justitie goed. Dit ontwerp werd intussen ook in de Senaat besproken, en ongewijzigd teruggezonden naar de Kamer ter bekrachtiging door de Koning.

Het wetsontwerp werd op 2 oktober 2012 in de Kamer ingediend (Doc. 53 2429/001), en, zoals gebruikelijk is met dit soort wetten – die door sommigen ook wel eens ‘vuilbakwet’ of ‘mozaïekwet’ worden genoemd –, in vrij snel tempo door het parlement gejaagd. Het goedgekeurde ontwerp werd op 27 december 2012 afgekondigd als ‘Wet houdende diverse bepalingen betreffende justitie’. Deze wet behandelt een brede diversiteit aan thema’s, en brengt een aantal belangrijke wetswijzigingen aan die toch ook wel een diepgaander parlementair debat zouden hebben verdiend.

In deze bijdrage stellen we vooreerst kort de belangrijkste wijzigingen voor. Vervolgens zal nader worden ingegaan op de aanpassing van de wet betreffende de voorlopige hechtenis uit 1990, met name daar waar het gaat om de invoering van de ‘hechtenis onder elektronisch toezicht’. Na een beknopte beschrijving van de nieuwe wettelijke bepalingen op dit vlak, zullen ook enkele eerste commentaren worden geformuleerd ten aanzien van deze toch wel opmerkelijke innovatie zoals die door de recente wet is omschreven.

1. Beknopt overzicht van de wet diverse bepalingen van 27 december 2012

De wet diverse bepalingen bevat verschillende bepalingen die de wet betreffende de voorlopige hechtenis wijzigen. Naast de invoering van de ‘hechtenis onder elektronisch toezicht’ als nieuwe uitvoeringsmodaliteit van voorlopige hechtenis

(Titel II; zie verder voor meer details), voorziet de wet dat het dossier vóór verschijning ter beschikking van de verdachte en zijn raadsman wordt gesteld in de vorm van afschriften, “*in voorkomend geval in elektronische vorm*”. Ook worden nieuwe bepalingen ingevoerd in verband met de persoonlijke verschijning van de verdachte (Titel IV). Voortaan mag de verdachte zich in het kader van de procedure in verband met de voorlopige hechtenis laten vertegenwoordigen door zijn advocaat wanneer hij voor de Raadkamer of de Kamer van Inbesluidigingstelling moet verschijnen. Wanneer zij dit toch nodig achten, kunnen de onderzoeksgerechten de persoonlijke verschijning bevelen, ten minste drie dagen voor de geplande zitting en zonder dat hiertegen een rechtsmiddel kan worden ingesteld. De oproeping – alsook de inlichting met betrekking tot de mogelijkheid van dossierinzage – kan voortaan ook via elektronische weg worden gecommuniceerd. De bedoeling is onder meer dat deze wetswijziging het veiligheidskorps, dat instaat voor de overbrengingen tussen de gevangenis en het justitiepaleis, kan ontlasten.

Een andere belangrijke wetswijziging die met de wet diverse bepalingen wordt ingevoerd, heeft betrekking op de aanpassing van het Strafwetboek en de wet op de verzachtende omstandigheden, daar waar het gaat om feiten van agressie en geweldpleging ten aanzien van personen die een openbare functie bekleden, zoals personeelsleden van openbare vervoersmaatschappijen en gevangenispersoneel (Titel V). Dergelijke feiten zullen voortaan aanleiding kunnen geven tot strengere bestraffing. De regering hoopt met deze wetswijziging die rechtstreeks is ingegeven door een aantal recente gebeurtenissen, de agressie op het openbaar vervoer en in de gevangenis te verminderen.

Verder introduceert de wet diverse bepalingen een aantal nieuwe bepalingen in verband met de inzage van het dossier door ‘rechtstreeks belanghebbenden’ (zoals de verdachte, inwendiggestelde, burgerlijke partij, benadeelde persoon, ...) en de mogelijkheid er een afschrift van te verkrijgen (Titel VI). De bepalingen van Titel VII van de wet diverse bepalingen ontnemen dan

weer (controlerende) bevoegdheden aan de onderzoeksrechter, voor wat betreft het af luisteren, in geval van ontdekking op heterdaad, bij strafbare feiten van afpersing en gijzeling. De probatiewet uit 1964 wordt in die zin gewijzigd (zie Titel XVIII) dat aan de probatie-op schorting en het –uitstel steeds de voorwaarden zijn verbonden van het niet plegen van strafbare feiten, het beschikken over een vast adres (en het onmiddellijk meedelen aan de justitieassistent van een eventuele adreswijziging) en het geven van gevolg aan de oproepingen van de probatiecommissie en de justitieassistent. Bovendien zal de verplichting tot het volgen van een opleiding voortaan ook kunnen worden opgelegd wanneer de opschorting of het uitstel wordt uitgesproken voor de gehele geldboete (m.a.w. voortaan niet beperkt tot gevangenisstraf of werkstraf). En tot slot worden diverse KB's die betrekking hebben op bijdragen in de kosten van de Kansspelcommissie bekrachtigd (Titel IX), en wordt de zgn. 'wapenwet' uit 2006 verder aangepast (Titel X).

2. De invoering van hechtenis onder elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis

Om de overbevolking in onze Belgische gevangenis en enigszins te kunnen terugdringen, en in het bijzonder de populatie voorlopig gehechten te doen verminderen, voert de wet diverse bepalingen, zoals hoger al aangekondigd, nu ook de mogelijkheid in om verdachten voortaan onder elektronisch toezicht (met GPS-bewaking; zie Memorie van Toelichting, p. 9) te plaatsen.

2.1. Voornaamste krachtlijnen

Wanneer de onderzoeksrechter een bevel tot aanhouding uitvaardigt, zal hij voortaan moeten aangeven waar de voorlopige hechtenis zal worden uitgevoerd, in de gevangenis of via hechtenis onder elektronisch toezicht, op een in het bevel tot aanhouding uitdrukkelijk vermelde locatie (adres). Deze 'hechtenis onder elektronisch toezicht' wordt dus beschouwd als een *modaliteit* van voorlopige hechtenis (Memorie van Toelichting, p. 9), wat onder meer ook betekent dat elektronisch toezicht zal worden aangerekend op de eventuele latere veroordeling tot gevangenisstraf (m.a.w. wordt beschouwd als

reeds ondergane detentie)¹. Het verlaten van de toegewezen verblijfplaats is enkel mogelijk voor verplaatsingen die door de onderzoeksrechter zijn toegelaten (in de Memorie van Toelichting: verplaatsingen, "*inzonderheid in het kader van het gerechtelijk onderzoek en de gerechtelijke procedure die verband ermee houdt*", p. 9-10).

Aan de verdachte die onder elektronisch toezicht is geplaatst, kunnen ook bijkomende (verbods-)voorwaarden worden opgelegd. Geïnspireerd door de mogelijkheid tot individuele modulering van het regime van verdachten zoals die door de Basiswet gevangeniswezen uit 2005 werd ingevoerd, kan zo ook in de hypothese van hechtenis onder elektronisch toezicht aan de verdachte worden verboden om bezoek te ontvangen van individueel in het bevel tot aanhouding vermelde personen en elke vorm van briefwisseling, en telefonische – en hier nu ook elektronische – communicatie te hebben met individueel bepaalde personen of instellingen. Ambtshalve of op vordering van de Procureur des Konings kan de onderzoeksrechter op elk ogenblik beslissen om de hechtenis onder elektronisch toezicht alsnog om te zetten in voorhechtenis in de gevangenis, bijvoorbeeld wanneer de verdachte de standaardinstructies en regels van de hechtenis onder elektronisch toezicht niet naleeft, of indien nieuwe en ernstige omstandigheden dergelijke maatregel vereisen.

Qua verloop van de procedure voor de onderzoeksgerechten is (de plaatsing onder) elektronisch toezicht aan dezelfde regels onderworpen als de actuele regeling voor de voorlopige hechtenis in de gevangenis. Op geregelde tijdstippen dient de Raadkamer (of in hoger beroep de Kamer van Inbeschuldigingstelling) zich uit te spreken over de al dan niet handhaving van de voorlopige hechtenis. Voortaan zullen de onderzoeksgerechten echter ook over de mogelijkheid beschikken om de voorlopige hechtenis, uitgevoerd in de gevangenis, om te zetten in een voorlopige hechtenis die onder elektronisch toezicht wordt ondergaan. De handhaving van deze uitvoeringsmodaliteit is, net zoals de klassieke voorlopige hechtenis, aan een regelmatige controle onderworpen.

¹ Zie hierover ook de verklaring van de Minister van Justitie in de Kamercommissie Justitie (Kamer, Doc. 53 2429/006, p. 33).

De nadere regels die de concrete uitvoering van dit nieuwe instrument omkaderen, zullen door de Koning worden bepaald (Memorie van Toelichting, p. 10). De nieuwe regeling dient in werking te treden op een door de Koning te bepalen datum, doch uiterlijk op 1 januari 2014 (art. 11 Wet diverse bepalingen). Een evaluatie van de toepassing van deze nieuwe bepalingen (door de Minister van Justitie) is voorzien binnen de 18 maanden na de inwerkingtreding ervan (art. 10).

2.2. Enkele commentaren

Van de invoering van de hechtenis onder elektronisch toezicht wordt niet enkel verwacht dat het een bijdrage zal leveren tot vermindering van de gevangenispopulatie in voorlopige hechtenis, maar ook dat het kostenbesparend zal werken² (in dit verband wordt vaak verwezen naar de kostprijs van een dag gevangenis tegenover een dag elektronisch toezicht).

2.2.1. REMEDIE VOOR DE OVERBEVOLKING VAN ONZE GEVANGENISSEN?

Hoewel het op zich wel lovenswaardig is dat wordt gezocht naar alternatieve oplossingen voor de vrijheidsberoving in de gevangenis, mogen de effecten van deze vernieuwing op het vlak van de voorlopige hechtenis toch niet worden overroepen. Ook met de regeling die thans wordt voorgestaan, blijft o.i. de voornaamste eindconclusie van vroeger onderzoek omtrent deze materie, over het algemeen, nog steeds geldig. Namelijk dat “[d]e mogelijke beslissing tot invoering van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis moet worden omschreven als: een beleidsmaatregel die een bijkomende (en wellicht zware) budgettaire inspanning zal vergen, met een naar waarschijnlijkheid eerder bescheiden – zeker geen substantiële – impact op de omvang van de³ beklaagdenpopulatie in onze

gevangnissen, die bovendien is omgeven door tal van juridische en praktisch-organisatorische vraagstukken.” (DE MAN *et al.* 2009: 263)

Het elektronisch toezicht zou in deze fase van de strafrechtspleging wel een zeker toepassingsbereik kunnen vinden, ook ten aanzien van personen die zich in voorlopige hechtenis bevinden of ten aanzien waarvan de plaatsing in voorlopige hechtenis – bij gebreke aan elektronisch toezicht – nu nog de meest waarschijnlijke uitkomst is. In de praktijk is het echter veel makkelijker om voorbeelden te vinden van gevallen waar elektronisch toezicht als bijkomende controlemogelijkheid bij een maatregel zoals de ‘vrijheid onder voorwaarden’ (VOV) kan worden opgelegd, dan van gevallen waar het elektronisch toezicht de voorlopige hechtenis werkelijk zal kunnen doen vervangen. Omdat collusie- en ontvluchtingsgevaar volgens vele onderzoeksmagistraten nu eenmaal nog steeds het best kunnen worden bestreden via opsluiting in de gevangenis⁴.

In tegenstelling tot wat in de Memorie van Toelichting (p. 9) hierover wordt beweerd, kan een mogelijk gevaar van *net-widening* trouwens ook nooit helemaal worden uitgesloten. Zelfs niet wanneer elektronisch toezicht, zoals door de wet diverse bepalingen, wordt opgevat als een modaliteit van uitvoering van de voorlopige hechtenis en de onderzoeksrechter eerst een beslissing tot aflevering van een aanhoudingsmandaat moet nemen (zie voor een gelijkaardige argumentatie, HASSETT, 2005: 4). Het risico blijft immers bestaan dat de onderzoeksrechter, in gevallen waarvoor hij nu het alternatief van de vrijheid onder voorwaarden toepast, in de toekomst een aanhoudingsmandaat (uit te voeren onder de vorm van elektronisch toezicht) zal uitvaardigen, louter en alleen om op die manier

² Zie bijvoorbeeld volgend persartikel gepubliceerd kort na de eerste besprekingen in de Kamercommissie Justitie: phu, “Overbevolking gevangenis. ‘Nauwelijks minder gevangenen door enkelband’”, *De Standaard*, 19 oktober 2012.

³ Deze commentaren vormen een ingekorte en aan de uiteindelijke wettekst aangepaste versie van het schriftelijk advies dat (opgesteld samen met collega Benjamin MINE) vanuit het NICC werd overgemaakt aan de Kamercommissie Justitie.

⁴ In zijn advies voor de Kamercommissie Justitie herhaalde de Vereniging van Onderzoekersrechters dat “er (...) weinig vertrouwen (is) in de voorgestelde technologie om het onttrekkingsgevaar te neutraliseren”, en dat “(...) in het kader van het elektronisch toezicht in strafuitvoering regelmatig werd vastgesteld dat de betrokkenen nieuwe feiten plegen of trachten te ontsnappen aan de controle door de enkelband te verwijderen.”

Het collusiegevaar kwam nog ter sprake bij de commentaren over de zgn. mogelijkheid tot individuele modulering van het regime van verdachten (zie *infra*).

een soort van 'bijkomende' controle te kunnen uitoefenen (meer zekerheid in te bouwen) in het kader van de uitvoering van zulke extramurale vrijheidsbeperkende/berovende maatregel.

Ook al zou dit elektronisch toezicht enige toepassing kunnen krijgen, dan nog blijft de uiteindelijke impact daarvan op de gevangenispopulatie beklagden zeer onzeker. Eén van de belangrijkste redenen hiervoor is dat één en ander ook afhankelijk is van de positie die de strafrechter ten gronde finaal zal aannemen ten aanzien van de mogelijke voorafgaande toepassing van elektronisch toezicht, nl.: leidt dit bij de straftoemeting gewoon tot een verhoging van de strafdur om het eerder verkregen voordeel van elektronisch toezicht opnieuw teniet te doen, of niet? Bovendien mag, gelet op de veronderstelde, meer effectieve controle die uitgaat van elektronische controlemogelijkheden, ook verwacht worden dat de toepassing van elektronisch toezicht tot meer herroepingen zal leiden en dus (weder)opsluitingen in de gevangenis. Het is niet uitgesloten dat de vrijheidsberoving in dat geval langer zal uitvallen dan wanneer de persoon in kwestie van bij aanvang in hechtenis zou zijn genomen ('nieuwe kans?'). Dit effect van een hernieuwde instroom en bezetting van penitentiaire capaciteit kan in een later stadium weliswaar geneutraliseerd worden, doordat elektronisch toezicht als executiemodaliteit van voorlopige hechtenis in mindering wordt gebracht op de latere eventuele vrijheidsberovende straf⁵. Doch in een aantal gevallen kan de invoering van elektronisch toezicht – met name indien er sprake is van een *net-widenend* effect, of indien herroepingen leiden tot langere detentieperiodes

in de gevangenis – toch resulteren in een zekere toename of louter een *status quo* bewerkstelligen van de populatie beklagden (bijv. bij buitenvervolginstelling, vrijspraak, verhoging van de uitgesproken strafmaat om achteraf periodes onder aanhoudingsmandaat voldoende te 'dekken', ...). Niettegenstaande het elektronisch toezicht, zoals in de wet diverse bepalingen voorgesteld, in theorie wel enig effect zou kunnen hebben op de gevangenispopulatie, hangt het eindresultaat in belangrijke mate dus ook af van een aantal parameters waarop de wetgever geen vat heeft (toepassing door de actoren, al dan niet compenserende rol door de strafrechter ten gronde, ...). In de Memorie van Toelichting werd dan ook terecht beweerd dat de "*beoogde populatie (...)* beperkt (zal) blijven", tot 200 tot 400 dossiers (p. 9). Of deze maatregel dan een "*zeer wezenlijke impact op de gevangenisbevolking*" zal hebben – zoals even verder in de Memorie van Toelichting geformuleerd –, is voor interpretatie vatbaar. Ervaringen in het buitenland geven alleszins aan dat de prognoses op dit vlak niet al te rooskleurig mogen worden ingeschat. De invoering van elektronisch toezicht (in het kader van de voorlopige hechtenis) heeft in landen zoals Frankrijk (met de "*assignation à résidence avec surveillance électronique*", ingevoerd door de *Loi pénitentiaire* van 24 november 2009) en Engeland en Wales, niet geleid tot een (substantiële) daling van de desbetreffende gevangenispopulatie⁶, zelfs niet wanneer elektronisch toezicht (volledig⁷ dan wel ten dele) als ondergane detentietijd wordt beschouwd. Voor wat ons eigen land betreft, wordt vastgesteld dat de explosieve toename van het in 1990 ingevoerde alternatief van de 'vrijheid onder voorwaarden' eveneens niet heeft kunnen verhinderen dat óók het gebruik van de voorlopige hechtenis gedurende de afgelopen decennia nog een zeer hoge vlucht nam (zie bijvoorbeeld MAES & JONCKHEERE, 2011: 41-42).

⁵ Terecht wordt aan het elektronisch toezicht als modaliteit van uitvoering van de voorlopige hechtenis ook het juridisch gevolg verbonden dat voor het verdere verloop ervan (al dan niet handhaving van de voorlopige hechtenis, wijze van uitvoering) de procedure wordt gehanteerd zoals die nu ook al bestaat wanneer iemand wordt aangehouden en in de gevangenis wordt opgesloten (regelmatige beoordeling door Raadkamer, eventueel Kamer van Inbeschuldigingstelling; Memorie van Toelichting, p. 10-11). Gelijkaardig zal de regeling van de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis ook gelden in de hypothese van elektronisch toezicht (Memorie van Toelichting, p. 11).

⁶ Zie voor Engeland en Wales, DE MAN *et al.* (2009: 60-62), en voor Frankrijk, DIRECTION DE L'ADMINISTRATION PÉNITENTIAIRE (2012).

⁷ Zie voor Frankrijk, art. 142-11 *Code de procédure pénale*: "*L'assignation à résidence avec surveillance électronique est assimilée à une détention provisoire pour l'imputation intégrale de sa durée sur celle d'une peine privative de liberté, (...)*".

Daaraan kan nog worden toegevoegd dat de problematiek van de voorlopige hechtenis ook binnen een bredere context moet worden gezien. Het bij sommige actoren heersende ongenoegen over de strafuitvoering (niet-uitvoering van korte straffen, volledige uitboeting van sommige straffen onder elektronisch toezicht en vroegtijdige voorlopige invrijheidstelling) lijkt consequenties te hebben voor wat het gebruik van de voorlopige hechtenis betreft. In de zin dat de voorlopige hechtenis zou worden aangewend als een soort van voorbestrafing waardoor op zijn minst zeker wel een deel van de 'straf' in de gevangenis wordt uitgezeten⁸. Het gaat dan dus niet enkel over de vraag naar alternatieven of andersoortige executiemodaliteiten van voorlopige hechtenis, maar ook over de ('oneigenlijke') aanwending van de voorlopige hechtenis zelf.

2.2.2. ELEKTRONISCH TOEZICHT ALS GOEDKOPER ALTERNATIEF VOOR DE GEVANGENIS?

Wat het uiteindelijke kostenplaatje van deze wetgevende innovatie betreft, werd in het al eerder geciteerde onderzoek beargumenteerd dat de invoering van het elektronisch toezicht in de fase van het gerechtelijk onderzoek geen ingrijpende kostenbesparing met zich zou meebrengen, integendeel zelfs. Hoewel elektronisch toezicht op zich wel goedkoper schijnt te zijn dan een gevangenisverblijf⁹, lijkt het er immers op dat de invoering van het elektronisch toezicht eerder een serieuze bijkomende financiële investering zal vergen. Via een eventuele terugdringing van de gevangenispopulatie kan weliswaar bespaard worden op een aantal kosten zoals voeding, kledij en arbeidsvergoedingen, ... Er kan echter enkel beknipt worden op budgettair zwaarder doorwegende kosten voor infrastructuur en personeel wanneer men er in slaagt de gevangenispopulatie drastisch te verminderen en op die manier het gevangenisspark te doen inkrimpen, *quod non*. Een hinderpaal in dit verband is namelijk ook dat, gelet

op de specificiteit van de voorlopige hechtenis, een eventuele vermindering van de gevangenispopulatie gespreid zal zijn over arresthuizen die verspreid liggen over het ganse Belgische grondgebied (d.w.z. slechts een vermindering van een aantal eenheden in elk van deze inrichtingen). Invoering van elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis vergt trouwens ook een bijkomende investering in noodzakelijke apparatuur, en wellicht ook in personeel dat zal instaan voor de controle, zeker wanneer geopteerd zou worden voor een permanente controle (24 uur op 24?). Vooral het gebruik van GPS-infrastructuur zal de kosten erg hoog kunnen opdrijven (zie hierover onder andere: SHUTE, 2007; MIEDEMA & POST, 2006), in vergelijking met andere mogelijkheden tot elektronische controle (cf. huidig systeem met enkelband, stemherkenning).

2.2.3. ENKELE ANDERE VRAAGSTUKKEN

Naast twijfels over de impact op de gevangenispopulatie en een ogenschijnlijke kostenbesparing rijzen ten aanzien van de invoering van het elektronisch toezicht zoals omschreven door de wet diverse bepalingen, nog een reeks andere vragen. We resumeren hier enkele bijkomende kanttekeningen die ten aanzien van de voorziene wettelijke regeling van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis kunnen worden geformuleerd.

Het gebruik van GPS-infrastructuur met als enige finaliteit de controle van al dan niet aanwezigheid op een vaste toegewezen verblijfplaats (cf. Memorie van Toelichting, p. 9) is geen vanzelfsprekende keuze, onder meer omwille van de kostprijs die aan GPS-technologie is verbonden. Bovendien kunnen vraagtekens worden geplaatst bij het uitgangspunt dat de aanwezigheid op de aangewezen verblijfplaats onmogelijk via de klassieke (enkelband) of andere alternatieve elektronische controlemiddelen (stemherkenningcontrole) zou kunnen worden nagegaan (zie Memorie van Toelichting, p. 9). De wet is overigens ook niet erg duidelijk over de vraag hoever de GPS-controle geldt, nl.: in welke mate wordt het de verdachte toegestaan zinvolle en maatschappelijk-reïntegratieve activiteiten (verder) te ontplooiën?

In welke mate schadelijke, desocialiserende effecten van de 'klassieke' detentie kunnen worden ver-

⁸ Zie in dergelijke zin bijvoorbeeld ook in verband met de vorderingspraktijk door het openbaar ministerie, SABBE (2010: 155). Zie hierover eveneens, TANGE (2011).

⁹ Zie *Parl. Vr.*, Kamer, 2009-2010, QRVA nr. 52-88, 4 januari 2010 (vraag nr. 103 – 10 december 2009, met antwoord op 29 december 2009), p. 132-133.

meden, zoals in de Memorie van Toelichting (p. 9) wordt gesteld, hangt uiteraard af van de concrete invulling die aan het elektronisch toezicht wordt gegeven. Indien het de verdachte niet is toegestaan binnen het systeem van het elektronisch toezicht te werken, een opleiding of begeleiding te volgen, gaan veel van de voordelen van het elektronisch toezicht verloren. Bovendien zou dan in de fase van het vooronderzoek in strafzaken een strenger regime van elektronisch toezicht gelden dan in het kader van de strafuitvoering, terwijl juist in dit eerste stadium nog ten volle het vermoeden van onschuld dient te spelen. Overigens moet ook voor ogen worden gehouden dat het elektronisch toezicht zelf ook een aantal – soms zeer eigen – ‘nadelige’ gevolgen met zich meedraagt¹⁰. De wet is op dit vlak alleszins niet erg duidelijk (er wordt gesproken over het verplicht verblijf op een bepaald adres, “*met uitzondering van toegestane verplaatsingen*”), en ook de Memorie van Toelichting (p. 10-11) lijkt de bewegingen buiten de toegewezen verblijfplaats “*inzonderheid*” voor te behouden voor verplaatsingen (“*... in het kader van het gerechtelijk onderzoek en de gerechtelijke procedure die ermee verband houdt*”¹¹). Een meer verdedigbare optie zou in elk geval zijn geweest in de wet te bepalen dat de onderzoeksrechter (of –gerechten) het programma van invulling van het elektronisch toezicht individueel bepaalt (bepalen), naar analogie met de regeling zoals die

nu ook al bestaat op het niveau van de strafuitvoeringsrechtbanken¹².

Een duidelijker omschrijving van de precieze draagwijdte van het elektronisch toezicht in de wet zelf, zou trouwens ook meer dan wenselijk zijn vanuit een bekommernis van rechtszekerheid. Het feit dat de wet diverse bepalingen nu voorziet dat de standaardinstructies en regels volgens dewelke de thuishechtenis onder elektronisch toezicht zal verlopen, door de Koning worden bepaald (Memorie van Toelichting, p. 10; art. 2 Wet diverse bepalingen), opent o.i. de deur voor wisselende invullingen van het elektronisch toezicht met een meer of minder ingrijpend karakter.

Ook rijst de vraag of het wel nuttig is de bepalingen met betrekking tot de mogelijkheid tot geïndividualiseerde modulering van het regime van verdachten door de onderzoeksrechter onverkort over te nemen in het kader van de hypothese van een aanhoudingsmandaat met uitvoering onder elektronisch toezicht. Hoe kan binnen dergelijke setting immers worden gecontroleerd of iemand al dan niet bezoek ontvangt van, correspondeert of communiceert met personen waar hij geen contact mee mag hebben? In een klassieke penitentiaire situatie bestaan daarvoor geëigende controlemechanismen die niet voorhanden zijn wanneer de verdachte in de eigen woonplaats (of op een ander adres) verblijft. Hoe collusiegevaar kan worden vermeden, is trouwens één van de fundamentele vragen die zich stellen ten aanzien van maatregelen die buiten de gevangenis ten uitvoer worden gelegd.¹³

¹⁰ Zie hierover meer uitgebreid, DE MAN *et al.* (2009: 79 e.v.). Verwezen kan worden naar de gevaren op sociaal isolement, de intrusie in de privésfeer van huisgenoten, het risico van klassenjustitie (zie hierbij ook de particuliere focus in de Memorie van Toelichting op de zgn. “*witteboordencriminaliteit*”, p. 9), de ervaren psychologische druk en het fenomeen van zgn. ‘*function creep*’.

¹¹ In de Kamercommissie Justitie bevestigde de Minister van Justitie dat: “*(...) de onderzoeksrechter die beslissing moet nemen. Twee soorten van verplaatsingen kunnen worden toegestaan: die welke vereist is als de beklagde werd opgeroepen voor een verhoor en die welke het voor de beklagde mogelijk moet maken om, op zijn verzoek, zijn dossier in te kijken in het rechtsgebouw. Zulks is ook het geval als de beklagde voor de raadkamer of voor de kamer van inbeschuldigingstelling moet verschijnen: het dossier blijft immers in handen van de onderzoeksrechter.*” (Kamer, Doc. 53 2429/006, p. 30-31)

¹² Zie artikel 42 Wet externe rechtspositie: “*De strafuitvoeringsrechter [strafuitvoeringsrechtbank] bepaalt in het vonnis tot toekenning van een beperkte detentie of een elektronisch toezicht het programma van de concrete invulling hiervan.*

De justitieassistent, of in voorkomend geval het Nationaal Centrum voor Elektronisch Toezicht, staat in voor de uitwerking van de concrete invulling van de toegekende strafuitvoeringsmodaliteit overeenkomstig de door de Koning daartoe bepaalde regels.”

¹³ Zie gelijkaardig ook het advies van de Vereniging van Onderzoekersrechters waarin werd gesteld: “*Het principe dat de onderzoeksrechter bv. een verbod kan opleggen contacten (telefonisch – per briefwisseling) te onderhouden met nominatim vermelde personen is in theorie wel nuttig, maar de vraag rijst hoe dit in geval van thuisdetentie kan gecontroleerd worden?*

En tot slot kan de vraag worden opgeworpen waarom de onderzoeksrechter niet zelf (ambtshalve) op elk ogenblik in de procedure kan beslissen om de uitvoering van de voorlopige hechtenis in de gevangenis om te zetten in de executiemodaliteit van het elektronisch toezicht. De onderzoeksrechter beschikt over de mogelijkheid om het elektronisch toezicht te wijzigen door het aanhoudingsmandaat te laten uitvoeren in de gevangenis (wanneer het elektronisch toezicht niet naar behoren verloopt; *supra*), en hij beschikt eveneens over de mogelijkheid om het aanhoudingsmandaat op te heffen en de verdachte al dan niet onder voorwaarden in vrijheid te stellen (art. 25, in samenlezing met art. 35 Voorlopige Hechteniswet). Een wijziging naar elektronisch toezicht toe, door de onderzoeksrechter, is echter enkel mogelijk op verzoek van het Openbaar Ministerie (zie het aangepaste art. 25 Voorlopige Hechteniswet). De vraag mag worden gesteld of dit wel een terechte en logische keuze is. De (onbedoeld onnauwkeurige?) redactie van het nieuw ontworpen artikel 25 doet uitschijnen dat de onderzoeksrechter, zonder tussenkomst van het Openbaar Ministerie, buiten de hypothese van de invrijheidstelling onder voorwaarden, enkel autonoom kan beslissen tot *opheffing* van het bevel tot aanhouding. In dat geval kan er dan geen sprake zijn van omzetting in elektronisch toezicht, aangezien het louter gaat om een specifieke uitvoeringsmodaliteit van dit bevel. Met andere woorden zou de onderzoeksrechter enkel binnen de eerste vierentwintig uur van de vrijheidsberoving tot hechtenis onder elektronisch toezicht kunnen overgaan (?).

Afsluitend

Naast bovenvermelde bedenkingen en kanttekeningen kunnen nog vele andere – eerder praktische en organisatorische – vraagstukken worden aangekaart (zie hiervoor meer in detail: MINE *et al.*, 2011: 30-33; MAES, 2012: 110-124). Een aantal ervan wordt op korte termijn wellicht verder uitgeklaard door het aangekondigde KB en eventuele verdere instructies. Niettemin valt toch te verwachten dat het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis in een beginfase van imple-

mentatie nog heel wat kinderziektes zal moeten doorlopen.

Een evaluatie van de toepassing van voormelde bepalingen in verband met de 'hechtenis onder elektronisch toezicht' is alleszins in het vooruitzicht gesteld: hoewel initieel niet voorzien in het wetsontwerp, maar uiteindelijk toch een bepaling in die zin in de wet ingevoegd naar aanleiding van de discussie in de Kamercommissie Justitie. Wat, maar vooral toch hoe, precies geëvalueerd zal worden, blijft vooralsnog een open vraag. Zo verklaarde de Minister van Justitie in de Senaat dat zij "nu nog niet [kan] bepalen in welke vorm deze evaluatie zal plaatsvinden, een interne nota hetzij een formeel rapport. [Maar, z]ij engageert zich er in elk geval toe de evaluatie toe te lichten in het Federaal parlement." (Senaat, 5 december 2012, Doc. 5 1864-3, p. 23) Verhoopt mag worden dat daarbij ook voldoende ruimte wordt voorzien voor een wetenschappelijke evaluatie van zowel het praktische implementatieproces (gesignaleerde knelpunten vanuit de praktijk, profiel van het bereikte publiek, ...) als de effectiviteit van de beoogde maatregel in relatie tot de nagestreefde objectieven (impact op de gevangenispopulatie, kostprijs, ervaringen van de ondertoezichtgestelden, ...), etc.

Referenties

- DE MAN, C., MAES, E. (promotor), MINE, B. & VAN BRAKEL, R. (2009, december). *Toepassingsmogelijkheden van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis – Possibilités d'application de la surveillance électronique dans le cadre de la détention préventive* (onderzoeksrapport, nr. 23). Brussel: NICC. http://nicc.fgov.be/upload/files/ODcriminologie/prononceetapplicationdespeinesetmesures/condamnationspenales/EINDRAPPORT_ET_VH_def%28rapport%29.pdf
- DIRECTION DE L'ADMINISTRATION PÉNITENTIAIRE. BUREAU D'ÉTUDES, DE LA PROSPECTIVE ET DES MÉTHODES (2012). *Statistique mensuelle de la population écrouée et détenue en France. Situation au 1^{er} septembre 2012*. http://www.justice.gouv.fr/art_pix/mensuelle_inTERnet_septembre_2012.pdf
- HASSETT, P. (2005). *The Use of Electronic Monitoring for Pretrial Release* (paper gepresenteerd op de 5e BILETA Conference).
- MAES, E. (2012). Elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis. Enkele beschou-

Het lijkt dan ook niet realistisch dat dit wordt opgenomen in de wet. Het collusiegevaar blijft derhalve zeer groot."

wingen over een aantal juridisch-technische en praktisch-organisatorische aspecten. *Panopticon*, 33(2), 110-124.

MAES, E. & JONCKHEERE, A. (2011). Kenmerken van personen geplaatst onder aanhoudingsmandaat en/of vrij onder voorwaarden. In E. MAES & A. JONCKHEERE (Ed.) (m.m.v. D. BURSSSENS, B. MINE & C. TANGE), *De voorlopige hechtenis en haar alternatieven. Onderzoekers en actoren in debat* (pp. 35-55). Gent, Academia Press.

MIEDEMA, M. & POST, B. (2006). *Evaluatie pilot elektronische volgsystemen*. ITS: Nijmegen.

MINE, B., DE MAN, C., MAES, E. & VAN BRAKEL, R. (2011). Exercice de mise en perspective des possibilités d'application de la surveillance électronique dans le cadre de la détention préventive. In A. JONCKHEERE & E. MAES (Éd.) (coll. D. BURSSSENS, B. MINE & C.

TANGE), *La détention préventive et ses alternatives. Chercheurs et acteurs en débat* (pp. 21-34). Gent: Academia Press.

SABBE, J. (2010). De (bescheiden) invloed van het vervolgings- en strafbeleid van het OM op de punitiviteit. In I. AERTSEN, K. BEYENS, T. DAEMS & E. MAES (Ed.), *Hoe punitief is België?* (pp. 151-158). Antwerpen/Apeldoorn: Maklu

SHUTE, S. (2007). *Satellite Tracking of Offenders: A Study of The Pilots in England and Wales*. London: Ministry of Justice.

TANGE, C. (2011). La détention préventive: pis-aller du système pénal? In A. JONCKHEERE & E. MAES (Éd.) (coll. D. BURSSSENS, B. MINE & C. TANGE), *La détention préventive et ses alternatives. Chercheurs et acteurs en débat* (pp. 73-101). Gent: Academia Press.

MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING / SOCIAL WORK (1)

Daders van familiaal geweld het huis uit! *Een kritische lezing van een nieuwe wetgeving omtrent huisverbod*

Alain Slock^a

^a Coördinator, Centrum Algemeen Welzijnswerk Artevelde en aldus o.a. verantwoordelijk voor het inhoudelijk beleid m.b.t. hulpverlening bij familiaal geweld (Corresp.: Alain.Slock@cawsgenteeklo.be).

Op 1 januari 2013 ging de wet van 15/05/2012 betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld in voege. Deze wet versoepelt en versnelt enerzijds de mogelijkheid om bij familiaal geweld (door de wetgever minzaam 'huiselijk' geweld genoemd) de dader een tijdelijk huisverbod op te leggen, anderzijds creëert de wet een schakeling, een naadloze overgang, tussen de mogelijkheden van de Procureur des Konings en de bevoegdheid van een vrederechter in deze.

Het was voordien al wel mogelijk om de dader een tijdelijk huisverbod op te leggen maar daarvoor moest het slachtoffer zelf een verzoek tot dwingen- de en voorlopige maatregelen bij de vrederechter indienen. De toenmalige wet vereiste dus initiatief van het slachtoffer van partnergeweld, iets wat door de relationele en psychische complexiteit en de diverse vormen van afhankelijkheid bij de problematiek van partnergeweld (en bij uitbrei-

ding andere vormen van intrafamiliaal geweld) vaak ontbreekt. Bovendien kon deze procedure enige tijd in beslag nemen waardoor de intentie om veiligheid te installeren en het vermijden dat slachtoffers moeten vluchten in de feiten vaak in het niets vervielen. Met de komst van deze wet poogt men deze lacune weg te werken.

De nieuwe wet in een notendop

Met deze wet kan een Procureur des Konings bij politie-interventie naar aanleiding van partnergeweld of andere vormen van geweld ten aanzien van iedereen die onder eenzelfde dak woont de dader onmiddellijk een tijdelijk huisverbod opleggen. De dader dient het huis onmiddellijk te verlaten, mag het gedurende de opgelegde termijn van het huisverbod niet meer betreden en mag zelfs geen contact meer hebben met de slachtoffers. Dergelijk huisverbod kan uitgesproken worden voor maximaal tien dagen. Tegenover het niet naleven van dit verbod staan geldboetes en een gevangenisstraf van 8 dagen tot 6 maanden. De dader dient binnen 24 uur aan de Procureur des Konings te laten weten waar hij bereikbaar is voor verder gevolg. Dat het echt snel moet kunnen gaan, blijkt uit het feit dat de Procureur zelfs een dergelijk verbod mondeling kan opleggen en nadien zo snel als mogelijk een afschrift van dit bevel dient te bezorgen aan de uithuisgeplaatste. In eenzelfde